

שאלה: היהדות עושה ענין גדול ונפלא מיציאת מצרים. גם להזכיר אותה בסוף קריאת שמע בין ביום ובין בלילה, גם בקידוש ליל שבת, גם האריכות בליל סדר פסח כל שנה ושנה ועוד. אבל כל כך הרבה צרות עברו כבר על עם ישראל מאז היינו לעם, כל הגלויות, השמד וההרג אחרי חורבן בית ראשון, ואחרי חורבן בית שני, ודוקא הצרות לאחרונה [לדוגמא: האינקויזיציה, וגם השואה] הן עצומות, נוראות ומכאיבות אותנו יותר מהכל. זכרון הצרות שהיו לאבות אבותינו, לפני יותר משלושת אלפים שנה, כבר דהה, אינו לוחץ עלינו. מדוע כל פעם לחזור על רעיון זה שוב ושוב?

תשובה: אל יעלה בדעתך שבשורות בודדות נוכל להכיל כל המטען החינוכי שיש במושג "יציאת מצרים". אבל נאיר כאן פן אחד, חשוב ויקר. אבות אבותינו שהיו במצרים היו בשיא הטומאה. קראו לכך חז"ל "מ"ט שערי טומאה" [מתוך חמשים השערים]. כמו שחז"ל (מכילתא, בא, ה) דרשו על המקרא "ואת עירום ועריה" כי עד שנמסר להם למול את עצמם וגם להקריב קרבן פסח, לא היתה בידיהם שום מצוה.

לא די זה, אלא השטן קטרג עליהם שאין שוני ביניהם לבין המצריים, הללו עובדי עבודה זרה וכן הללו, הללו מגלים עריות כמו הללו, הללו שופכי דמים כמו הללו (זהר ח"ב קע ע"ב).

כאשר משה רבינו ירד למצרים להודיע להם על גאולתם, ענו לו בייאוש שלפי ההגיון האנושי זה לא שייך. כך לשון המדרש (שיר השירים, פרשה ב פסקה כא):  
"קול דודי הנה זה בא. זה משה. בשעה שאמר לישראל 'בחדש הזה אתם נגאלין', אמרו לו: 'משה רבינו, היאך אנו נגאלין? והלא אין בידינו מעשים טובים!'. אמר להם 'הואיל וחפץ [ה'] בגאולתכם, אינו מביט במעשיכם הרעים'. ובמי הוא מביט? בצדיקים שבכם ובמעשיהם כגון עמרם ובית דינו.  
[ובהמשך שם, פסקא כב]:

"מדלג על ההרים, מקפץ על הגבעות... זה משה. בשעה שבא ואמר לישראל 'בחדש הזה אתם נגאלין', אמרו לו 'משה רבינו, היאך אנו נגאלין? וכל מצרים מטונפת מעבודת כוכבים שלנו!'. אמר להם 'הואיל והוא [=הקב"ה] חפץ בגאולתכם, אינו מביט בעבודת כוכבים שלכם. אלא מדלג על ההרים, ואין הרים אלא עבודת כוכבים...".

ובכן יש לתמוה, אם עת שהיו אבותינו לא היו להם זכויות מספיקות, כיצד בכל זאת הקב"ה גאל אותם? התשובה היא לפי דברי מהר"ל (בספרו "נצח ישראל", פרק יא, עמ' סט) על סמך מאמר חז"ל בפרקי אבות (ה, טז):

"כָּל אֱהָבָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר, בְּטֵל דָּבָר, בְּטֵלָה אֱהָבָה. וְשֶׁאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, אִינָה בְּטֵלָה לְעוֹלָם". זו לשון מהר"ל: "כי השם יתברך בחר בישראל בעצם, ולא בשביל מעשיהם הטובים... המה יהיו לי לעם כלומר מה שהקב"ה בחר בישראל הוא קודם, ואף כי ישראל אינם מקבלים אלהותו".

אפילו אם ישראל הם בדיוטא תחתונה, הקב"ה אוהב אותם ויקיים את הבטחתו אל אברהם, יצחק ויעקב. נכון שאם עם ישראל חוטא, הם חשופים ליסורין וצרות. אבל האהבה בסיסית לא תחדל. אלא כמו שכתוב: "וַיִּדְעַתָּה עִם לְבָבְךָ כִּי פֶּאֶשֶׁר יִיָּסֵר אִישׁ אֶת בְּנוֹ, ה' אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרָךְ" (דברים ח, ה). עם ישראל סובל צרות, דור דור. אבל בטוחים הם בלבם שהקב"ה לא יטוש אותם. הוא יקיים את גאולתם ויהי-מה. קשר זה בין הבורא לבין עם-סגולה הוא הכרח גמור, ללא אפשרות שינוי.

היסוד האמוני הגדול הזה למדנו מיציאת מצרים. לא היתה שם התעוררות מלמטה, מצד פעולות בני אדם. היינו שקועים לחלוטין, כמו שאמרו "להוציא גוי מקרב גוי", כמו עובר הטמון בבטן האם וקשה להוציא אותו (מדרש תהלים, מזמור קיד, "בצאת ישראל").

זהו הלקח הגדול שעלינו ללמוד מיציאת מצרים. כמו שאנו קוראים בתורה (פרשת בא, ספר שמות פרק ו):

(ה) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם, ואזכר את בריתי: (ו) לכן אמר לבני ישראל אני ה'. והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצילתי אתכם מעבדתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים:

(ז) ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לאלוהים, וידעתם כי אני ה' אלוהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים:

(ח) והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי [=נשבעתי] לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב, ונתתי אתה לכם מורשה, אני ה':

לכן אין לנו ליפול בשום יאוש מפני שרואים אנו הידרדרות רוחנית הפוקדת את עמנו לפעמים, לאחוז בדרכי הגוים, לנהוג בארחותיהם המקולקלות. ממעשה יציאת מצרים אנו שואבים אמונה שהברית בינינו לבין בורא עולם לא יכולה להשתנות, לא יכולה להיפסק. בטוחים אנו בגאולה שלימה, ויהי מה!

נסיים נושא זה בדבריו האל-מותיים של הרמב"ם ב"אגרת תימן" (מהדרת הרב יוסף קאפח, עמ' כו): "וכבר הבטיח לנו ה' יתעלה על ידי נביאיו (מלאכי ג, ו) שאנו לא נכלה ולא נכחד ולא נעדר (מהיות) [מלהיות] אומה נעלה. וכשם שלא ייתכן לתאר ביטול מציאותו של ה' יתעלה כך לא ייתכן להכחידנו ולכלותנו מן העולם. אמר: 'כי אני ה' לא שנית, ואתם בני יעקב לא קליתם'. וכן בישר לנו והבטיחנו ה' יתרום שמו, כי מן הנמנע לפניו יתעלה לשנוא את כללותנו, ואע"פ שמרדנו בו והמרינו מצוותיו. אמר (ירמיה לא, לו) 'כי כה אמר ה', אם ימדו [=ימדדו] שמים מלמעלה, ויחקרו מוסדי ארץ למטה, גם אני אמאס בכל זרע ישראל על אשר עשו, נאום ה'". כלומר כמו שזה בלתי אפשרי, כך מאיסת ישראל היא בלתי אפשרית.

יסוד נפלא זה קבלנו מעוצמת יציאת מצרים, בו בחר בנו ה' מכל עם. הללויה.